

Author: WESSELÉNYI-GARAY, Andor
Affiliation: Széchenyi Egyetem, Győr
Title: ENOUGH FROM THE LAMELLA
Citation: Metszet, Vol 15, No 3 (2024), pp 34-41,
<https://doi.org/10.33268/Met.2024.3.4>

Received: 12 May 2024

Accepted: 14 May 2024

Published: 17 June 2024

ATRINOVA OFFICES, BUDAPEST, HUNGARY; ARCHITECTS:
ZSUFFA AND KALMÁR ARCHITECTS

I think there is not a Hungarian architect who has not asked himself at least once what Hungarian architecture is. Therefore, what steps can be taken when invited to redevelop the external appearance of an office in the centre of Pest. How does one achieve an architecture that informs a Hungarian identity? Does the choice of employing external lamella wall systems answer this in terms of aesthetic or even contemporary technological implementation? Or is the lamella something that should be passed over as it reduces a building to being an identity/nationality free shell? The intention is acceptable, but at what cost?

01

02

03

ELÉG

A LAMELLÁBÓL

ATRINOVA IRODAHÁZ | BUDAPEST

„Ha egy könyvben csak annyi van, amennyit az ember beletesz, az kevés”. [1]

„Ahogy az én zseniális és/vagy kitalált nagynéném mondja, fiam, olyan könyvet, mit össze lehet foglalni két-három mondatban, nem olvasok el.” [2]

POZÍCIÓK

— Azt gondolom, nincs magyar építész, aki legalább egyszer fel ne tette volna magának a kérdést, hogy mi az a magyar építészet. A válaszok őszinteségét akkor sem lehet kétségbe vonni, ha drámaian eltérő változatok születtek az organikustól a modernig, a népitől a nemzetköziiig, a lokálistól a regionalistáig – bírjanak ezek mégoly bizonytalan tartalmakkal a törzsi viszonyokba láncolt kollégáink számára. Ennek megfelelően olyan magyar építészteoretikus sincs, aki nem annak kettősségében őrlődne, hogy miközben olyan nemzetközi jelentőségű magyar építészetet vár el kollégáitól, amely komplexebb, mint egy lábjegyzetnyi utalás Makovecz Imrére, aközben ne lenne csalódott, amikor forma-, stílus- és normaimportok látszateredményeivel találkozik. Ez éppúgy igaz volt akkor, amikor a szocreált követő késő modern hullám kitermelte a hazai Lúcio Costákat, Mies van der Rohékat és Le Corbusier-kat, mint ahogy igaznak bizonyult akkor is, amikor az aktuális kor-szerűségek ígézetében jelentek meg itthon bizonyos homlokzatrendszerek. Vonalkód, homlokzati kert, üveglamella és a rétegzettség játéka: téglahártyával, üveggel, esetleg acélhálal – netán

- 01 Pillantás a Bajcsy-Zsilinszky útról a Bazilika felé. Az egykori Daewoo Bank székházának megújult homlokzatát fixen szerelt üveglamellásor képi
- 02 A Daewoo Bank irodaháza 1997-ben a képen látható három eklektikus épület bontása után épült fel Molnár Tibor és Horváth Lajos tervei szerint
- 03 Az egykoron itt álló három épület közül a - modernista szomszédságában álló - délin jól nyomon követhető, ahogy a város felfelé terjeszkedett. A sarok felé eső két szomszéd ennél alacsonyabb volt, a Nagysándor József utcába forduló darab pedig kifejezetten takarosnak tűnt az archív fotók és rajzok alapján

„pajtastílusban”. Mindezt azért rögzítem, hogy egyértelmű legyen: írjak bármit is a következő oldalakon, egy pillanatra sem kérdőjelezem meg az egykori Daewoo-ház átalakítását vezénylő építészek tehetségét, szakmai integritását és jó szándékát. De van úgy, ha egy házban csak annyi van, amennyit az ember beletesz, és az kevés.

A DOLGOK ÁLLÁSA

— 2022-ben fejeződött be az Atrinoва irodaház felújítása, a tervet Kalmár László, Kronavetter Péter és Zsuffa Zsolt jegyezték. Az eddig megjelent publikációk és a tervezési program alapján ismert történet három eklektikus épület bontásával kezdődött a budapesti Bajcsy-Zsilinszky és a Nagysándor József utcák sarkán. A foghíjra két KÖZTI-s építész, Molnár Tibor és Horváth Lajos tervezett új bankiroda-székházat, amely 1997-ben készült el. Az épület német tulajdonosa 2015-ben öt iroda meghívásával szervezett pályázatot a ház belsőépítészeti ráncfelvarrására. A munkát a Zsuffa és Kalmár Építész Műterem nyerte. Az irodára jellemző rátarti perfekcionizmussal [3] összeállított pályamű a kiíráson túlmutató, komplex csomaggal jelentkezett, és az egész épület

04

04 A földszint árkádjellegű átalakítását az ide került mészkölapok is hangsúlyozzák. A kép bal szélén föltűnő koracél bejárat az eredeti bankelőcsarnokba vezet, a sarokból az irodablokk bejárata nyílik

05 A homlokzati üveglamellásor „párkányosztása” nem a szintekhez, hanem az üvegbetétek parapetjéhez illeszkedik

ÉPÍTÉS | ARCHITECT

Zsuffa és Kalmár Építész Műterem

FOTÓ | PHOTO

Hlinka Zsolt

SZERZŐ | AUTHOR

Wesselényi-Garay Andor

felújítására tett javaslatot. A homlokzatok újratervezésén és árnyékvédelmen túl ütemezhető szerepelt kínálatukban az átrium térszerkezeti átalakítása, a belső sarokkönyök lichthófos feltárása, továbbá az, hogy funkcionális élményhellyé alakítsák a gépészeti tájként elfeledett lapos tetős felületeket. Sőt. A pályázati anyag – Pesti Monika ismertetése szerint – „nemcsak építészeti kérdésekkel foglalkozott, hanem javaslatokat adott többek között egy új IT-rendszer – Cloud Office – kialakítására, e-autó-töltőállomások elhelyezésére, kerékpárparkoló zónák kialakítására, a gépészeti és elektrotechnikai rendszer korszerűsítésére.” [4] Némi huzavona után – a megbízó nem akarta a teljes programot futtatni, az építészek nem akartak csak a büfével foglalkozni – 2017-re elkészültek a hetedik emeleti közösségi terek. „Az átfogó, igazi változást hozó beavatkozások tervei – írja Gulyás Levente – a fiókban pihentek egészen 2019-ig, amikor a házat borító nehéz gránitlapokat tartó kampók elkezdtek

04
05

megadni magukat, így a homlokzatburkolat utcára potyogásával lépéskényszerbe került a ház tulajdonosa.” [5] Természetesen nyúltak a négy évvel korábbi pályázati javaslatához: második ütemként még abban az évben elkészültek az újragondolt liftelőterek, majd 2022-re a beruházás leglátványosabb eleme, az üveglamellás homlokzat. A felújítás alatt az irodaház üzemelt, az eredeti lyukrendszer érintetlenül maradt, hangulatában, megjelenésében, ritmusában és tektonikájában ugyanakkor valami nagyon más született – az utolsó szöveget verve abba az izlésitéleti koporsóba, amelybe az eredeti ház már 2015-ben került.

ÖSSZHANG

—A szakajtóban megjelent cikkek kedvezően fogadták ezt a bizonyos nagyon mást. Pesti Monika és Kiss Tamás [6] szövegei a jól ismert fordulatokkal emelték ki a beavatkozás „letisztultságát” és „minimalista hangulatát”, a közbenjárás „érzékenységét” és „modernizmusát”,

06
07

06 Az irodákhoz vezető előcsarnok mennyezetrészelete. Jól látszik, ahogy textilek csendesítik az üvegfelületek akusztikai hatását. A szövetek alsó síkja a lamellasorral vág, így a belsőépítészet megismételte a homlokzatképzés logikáját

07 Az eredeti tervek szerint fehér műkő került volna padlóképzésként. A zöld fal örökség. A képen már nem látszik, de jobbra egy négyes Barcelona garnitúra fogadja az érkezőt

a megoldások „frissességét” és „szigorúságát”. A korszerűség konszenzussal megszavazott ethosza pedig még kontúrosabbá vált ezekben az írásokban, amikor szerzőik – igaz, eltérő mértékben – nem mulasztották el kárhoytatni az eredeti Daewoo Bank-székház „tobzódó technicizmusát”, „sarokképzési aránytalanságát” és környezet(i)-szociológiai „idegenségét”. Még ha túl érzékenyen olvastam is, egy biztos: a szövegekben nem született kísérlet arra, hogy ezt az örökséget akképp szervesítsük, ahogy ezt megtettük a szocreállal. Megjegyzem, ez nem véletlen. Erre releváns kísérlet ugyanis Kalmár László, Kronavetter Péter és Zsuffa Zsolt részéről sem történt. Az Atrinova körül kialakult értelmezések ugyanis abban a gravitációs mezőben keringenek, amelynek középpontját a tervezők személye és hiedelmei képezik. Ez az erőter a magyarázat arra, hogy Gulyás Levente – egyébként minden tekintetben rokonszenves és a múlthoz is megengedőn álló – cikke úgy ítélte a budapesti belvárosi környezettől idegennek a régi KÖZTI-házat, hogy közben nem vette, nem vehette észre, hogy ami jött helyette, annak még kevesebb köze van Budapesthez.

— Talán sejthető, én nem tudok azonosulni a fenti kritikai konszenzussal, és azokat az elméleti-esztétikai kereteket sem tartom érvényesnek, amelyeket a tervezők lefektettek. A továbbiakban három történetet szeretnék elmesélni annak magyarázataként, miért támadt bennem a szomorúságon túl dacos idegenkedés a Bajcsyn, hogy miért nem osztom kollégáim derűlátását.

ELSŐ TÖRTÉNET: FÁRADT MASZKOK

— 2010-ben a BorderLINE Architecture [7] című projekt részét képezték azok az interjúk, amelyeket végül egy filmben szerkesztve mutattunk be Ferencz Marcellel a velencei építészeti biennálén. [8] Az utolsó beszélgetésre április végén került sor Wolf D. Prix-vel Coop Himmelb(l) au bécsi irodájában. A mozgóképes felvételeken túl Bujnovszky Tamás dokumentálta az interjút. A képanyag zöme természetesen Prix-vel foglalkozott, mégis, a képvalogatás során kiderült, hogy két kompozíció kivételével – ezek végül szerepeltek is a katalógusban – a portrék zöme használhatatlan. Nem technikai vagy kompozíciós problémákról volt szó, hanem arról, hogy Prix arcával nem stimmelt valami. Egy olyan ember tükröződött a felvételeken, akinek vonásai maszkként lötyögtek egykori

arca helyén, akinek már sem ereje, de lelkesedése sem volt ahhoz, hogy kifejezésekkel uralja ezt a bizonytalan állagú húsréteget. Egy öreg színész kimerültségbe áztatott vonásai voltak, kinek ugyan még fejében voltak szerepei, de már kedve nem volt ahhoz, hogy bele is álljon azokba. Hasonlóképp fedi fáradt maszk az Atrinova irodaház homlokzatát.

MÁSODIK TÖRTÉNET: AZ ELTÜNTETÉS KULTÚRÁJA

— Robert Rauschenberget 1953-ban egy teljesen fehér vásznakból álló sorozat után annak kérdése kezdte el foglalkoztatni, hogy lehet-e egy műalkotást teljes egészében radirozással létrehozni. A kísérleteket saját rajzaival kezdte, de elégedetlen volt az eredménnyel, mert úgy érezte, a gesztus csak egy kanonizált művésztől származó darabbal lehet érvényes. Ilyen megkérdőjelezhetetlen tekintély volt az akkor negyvenkilenc éves Willem de Kooning, ezért Rauschenberg őt kereste fel. „Nagyon kevés pénzem volt – nyilatkozta később egy interjúban. – De vettem egy üveg Jack Daniel'st. És reméltem, hogy nem lesz otthon, amikor bekopogok hozzá. De otthon volt. Leültünk a Jack Daniel'sszel, és elmondtam neki, hogy mi a tervem. Megértette. És azt mondta: »nekem nem teszszik. De értem, mit akarsz.« A kérdéses darabhoz több mappát is átnéztek – de Kooning az egyik rajzot például azzal a megjegyzéssel tette vissza, hogy »nem, olyasminek kell lennie, ami hiányozni fog«. Én meg – folytatta Rauschenberg – szarrá izzadva ültem, és arra gondoltam, hogy nem, nem kell olyannak lennie, hogy hiányozzon!” [9] Kooning választása végül egy 64×55 centiméteres, zsírkrétával, szénvel, ceruzával és tussal sűrűn megmunkált darabra esett, amelyet a következő szavakkal nyújtott Rauschenbergnek: ezt jó nehéz lesz kitorölnöd. Rauschenbergnek végül nyolcheti munkájába és ki tudja, hány radírjába tellett a grafikát eltüntetnie. A kép később aranykeretet és saját címfeliratot kapott, de eltelt pár évtized, mire a Kitorölt de Kooning alapmű lett. Művészi érvényességét jól tükrözi, hogy hatvan év elteltével Havadtőy Sámuel megismételte a gesztust. „A magyar származású kanadai festő – írja Martos Gábor – Yoko Ono egyik képét festette át, eltüntetve az eredeti képet, kitorölvén az együtt töltött húsz évet az életéből.” [10] Noha az építész – mástörvényűsége okán – hajlamos ellenállni az efféle műfaji kísérleteknek, a Kiradirozott de Kooninggal mutat

07

rokonságot Flimsben a Sárga ház, amely Valerio Olgiati részéről akár építészeti apagyilkosságnak is tekinthető az őt nemző Rudolf ellen. Akárhogy is: lehet a tagadásból építészetet csinálni, csak hogy nem ez volt az Atrina-átalakítás alapmitosza.

HARMADIK TÖRTÉNET: ÉPÍTÉSZETI KATASZTRÓFATURIZMUS

—2020 környékén a londoni AA építészképzéséről érkezett látogatóba egy kisebb csoport Magyarországra. A Kortárs Építészeti Központ közreműködésével szervezett építészeti katasztrófaturá célja az volt, hogy megismerjék azokat a házakat, amelyek fogadtatása a legnagyobb indulatokat váltotta ki itthon a rendszerváltás után. Így került a programba a Lehel téri piac mellé a Terror Háza, a Stephaneum együttese, a Hattyúház és a Nemzeti Színház is. A túra végén két megjegyzésük volt. Az egyik úgy szólt, hogy látják, nagyon érdekel bennünket, mi tekinthető magyar építészetnek. E rövid utazás után úgy vélik, hogy ez Makovecz Imre és az organikus építészet. A másik kommentárjuk a sorban utolsóként végigjárt Nemzeti Színházra vonatkozott. „Értjük – kezdték a beszélgetést –, hogy mi a bajotok ezzel. És azt is értjük, hogy miért idegenkedtek ettől az anyagtozódástól, ettől a giccstől. De higgyétek el, nem kell eltelnie két évtizednek, és a szomszédos házak erkölcsileg és esztétikailag is hamarabb fognak szétesni, mint ez.” A palladianizmus folytonosságával a háttérben persze mélyebben hangzik mindez egy angol szájából, számomra mégis meghatározó élménynek bizonyult abban, hogy új szemmel tekintsek a posztmodern afféle fenszi, szexi és trendi házaira, mint amilyen a Daewoo Bank székháza volt. Megengedem: tényleg problémás örökség.

PROBLÉMÁS ÖRÖKSÉG

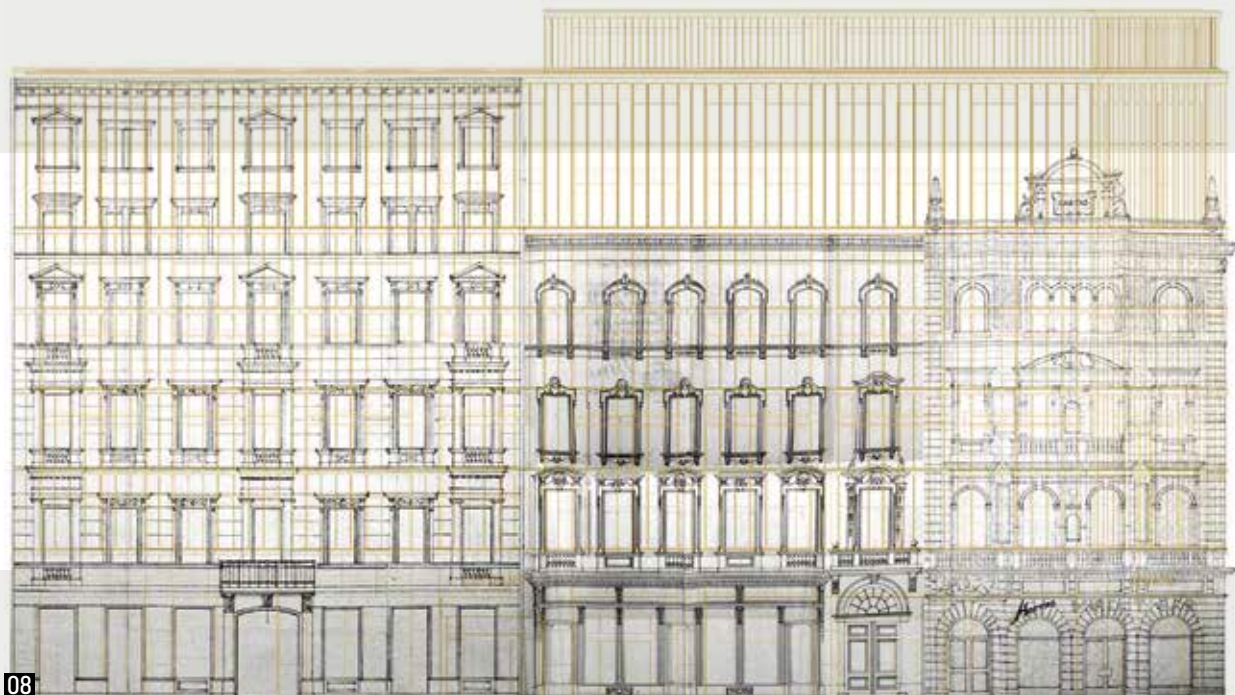
—A posztmodern ugyanis a mai napig szitokcímke a hazai építészetben. Hasonzó a restségre és a felelőtlenségre, a kivagyiságra és a stíluseroszakra, de leginkább ezek ötvözetére. Kicsit olyan ezekkel a házakkal találkozni, mint szüleink nyolcvanas években kaptak divatfotóira pillantani. Az akrilzokni-makkoscipő kombó építészeti alakmása a gránit és a koracél, a feltűrt ujjú válltöméses zakóé pedig az oszlopfaj és a rácsos-tartó. Csak hogy amit ma posztmodern építészet alatt

értünk, az Magyarországon egy meglehetősen heterogén emlékmű. An general sorolható ide a Bank Center és a Kempinski, de Török Ferenc nyíregyházi temploma és Reimholz Péter balassagyarmati iskolája is, az Elvarázsolt Kastély könnyed dőreségét nem is említve Puhltól és Töröktől. Miközben az építészeti referencialitás köti szövetségbe ezeket a darabokat, aközben a citátumok jellege teremti közöttük a távolságot. Az egykori nagystílusokra tett utalás a Bank Center és a vele egy időben épült irodaházak esetében jobbra idézőjeles; Török Ferenc és Reimholz Péter munkáiban viszont inkább realista. Zenei hasonlaltal: a Daewoo Bank egykori székháza a szinti-pop eszközeivel szólaltatja meg a klasszikát, a másik – mondjuk Turányi Gábor Orsós utcai társasháza – pedig kórus-szextettként az Újvilág szimfóniát. Miközben minden hasonlat sántít, azért figyelemre méltó, hogy 1981-ben jelenik meg a Royal Philharmonicstól a klasszikusokat diszkóritmusban feldolgozó loop, és befejezés előtt áll Michael Graves-tól a Portland Center. Jelentésszerű, hogy ebben az időszakban kezdi felvenni sorlemezeit a King's Singers – Palestrina- és Beatles-feldolgozásokkal – is, és készül el F. Kovács Attila budakeszi nyaralóbővítése a filmgyárból mentett jónfejezetes oszlopokkal.

—A posztmodernen belül a legtermékenyebb intellektuális feszültséget mindig az jelentette, hogy ki, mennyire volt képes szétválasztani a tartalmat – vagyis az ágas-bogas kulturális utalásokat – és a formát. Másképp fogalmazva: hogy műfogások miféle sorozatával tudta szóra bírni az építészet elemkészletét. Ebbéli erőfeszítéseik közepette az építészeti szükségképp tűntek entellektüelnek egy olyan pozíció elfoglalva, amely éppen intellektuális státusza miatt vált vonzóvá mára a legfiatalabb generáció számára. Ha pikírt akarok lenni, a Fala Architects, Adam Nathaniel Furman és a hazai Paradigma Ariadné építészeti számára – hogy csak pár nevet említsek az Owen Hopkins által teoretizált multiform-társaságból [11] – a posztmodern adta a mintát a gondolkodó építész szerepéhez.

—A posztmodernnel mint olyannal kapcsolatos elutasítás itthon a mai napig abból ered, hogy bevezethették ugyan a kézműves gyakorlatok az azóta kultikussá vált házakat – elég csak Heinz Bienefeld hazai fogadtatására gondolni –, de nagyobb léptékre a kraft már nem volt alkalmazható. Megfelelő minták hiányában így tartalom és forma feszültségét az anyagválasztás – koracél, függönyfal – és

- 08 Az itt álló házak, majd a rájuk kerülő átalakítások rajzi rétegződése: jól látszik, hogy Molnár és Horváth épülete a felfelé bővült magasabb szomszédot tekintették mérvadónak
- 09 Mintakönyvből származtatott pixelmotívum az üveglamellán, amelynek pozícióját és sűrűségét az általuk árnyékolt nyílások határozták meg

a klasszikára utaló alakjáték történeti összeegyeztethetlensége volt hivatott megteremteni. Ez a magyarázat arra, hogy a posztmodern nagyházai között elvéve találunk műveseket, ékszerszerű „műtermi” darabjait pedig habozunk posztmodernnek elfogadni, pedig...

—Hiába voltak intellektuálisak a posztmodern ikonok, mondandójuk a téglaláz hazai klimaxa idején nem tűnt többnek üres fecsegésnél.

—Magyarországon ezt a helyzetet tovább bonyolította, hogy a rendszerváltás után rendelkezésünkre álló eszközök elégtelennek bizonyultak, hogy megnyugtatóan megválaszoljuk, milyen egy mai budapesti irodaház a körúton belül kétezerben, -húsban, vagy ezerkilencszázkilencvenben. Egyáltalán: van-e értelme tipológiát rendelni egy sarokszituációhoz, nem lenne-e célravezetőbb tisztán a helyenvalósággal foglalkozni, és az építészet afféle alkalmazkodóképességében, rugalmas ellenállásban bízni, amely oly kiválóan működteti az előző századelő intézményeit? Nem volna-e ildomos azt feltételezni, hogy léteznek a funkciótól független városi típusok, amelyeket viszont nem lenne szabad az építészeti reprezentáció és/vagy rendeltetésképviselet jármába hajtani? Másképp: a belvárosban biztos, hogy úgy kell kinéznie egy háznak, ahogy azt máshol láttuk, tanultuk, képzeltük, nem pedigr len úgy, ahogy azt szocio-topografikus makrokontextusai eredeztetik?

—Azt gondolom, hogy ezekre a kérdésekre az Atrinoval felújítás sem válaszolt. Pedig szándéka volt. Mégis illik inkább a megszakítottságok oly fájdalmas hazai hagyományába, semmint szervesít egy létezőt. Ha a Daewoo-ház idegen volt, akkor ez is az, ha az nem volt ismerős,

akkor ez sem az. Ahogy a Daewoo eltűnt az assmanni mozgó kulturális hasadékból, úgy pár év múlva ez a ház is el fog – ha egyáltalán még most ott van. És ez szomorú. (Megjegyzem, létezik olyan nézőpont, ahonnan egyetlen folyamatosságnak látszik a Hotel InterContinental, a Váci út, a Daewoo és az Atrinoval. Ez pedig nem más, mint a kapitalista realizmus. [12] Ez nem építészeti elv, hanem működési logika, amelyet rendszerint nullkalóriás, lejárat szavatosságú stílusködmönök rejtenek – de hadd ne fejtssem ezt most ki bővebben, már így is túl hosszú ez a cikk.

A PROBLÉMA

—A legfőbb problémán Zsuffa Zsolt, Kalmár László és Kronavetter Péter átalakításával, hogy szemmel látható idegenséggel, tapintható építészeti ellenszennvel tekintetek a posztmodern kétségtelenül problémás örökségére, és purifikációs hevületükben – ahol teheték – irtották ezt az emléket. És ez szomorú. Mert ha az elit elmulasztja, hogy környözületes legyen saját örökségével, miképp várhat mást a politikától és építésznek álcázott oltárszolgáitól? Szeretjük idézni Tomay Tamást arról, hogy minden építés hozzáépítés. Ez nem az. Inkább építészeti cserzés – írnám mészárlás –, amelynek, ha nem is egyetlen plazibilis szándéka, de feltétlen végeredménye, hogy a múltat megnyúzta, majd elmaszkírozta. Fogamatja pedig csak attól és csak annyiban pesti, amennyiben Horváth Lajos és Molnár Tibor háza az volt.

—Egyfelől nem tudom elfogadni – nem tartom igaznak és mérvadóknak azokat az értelmezési kereteket, amelyekkel a tervezők ezt a házat képviselik, és amelyek között tervezési pozíciójukat meghatározták. Vagy ha mégis

09

– vagyis a letisztult, modern építészet elveit kell itt szigorú szerkesztéssel képviselni és műszaki precizitással megvalósítani, hogy tömörítve idézzem a házzal kapcsolatos eddigi szónoklatokat –, akkor a végeredmény kifejezetten suta és esetleges. Esztétikájában, logikájában, kivitelezésében egyaránt szegényes, leszámítva azt, hogy igen, sikerült egy újabb üveglamellás homlokzatot szülni. Amit megjegyzem, el lehet képzelni, épp ezért volt felesleges megépíteni.

KEZDJÜK AZ ESZTÉTIKÁVAL

—Persze, hogy szép egy sűrű ritmusú függőleges osztás, hogy a viharba ne lenne az, pláne, ha üvegből van. A lamellák tartószerkezete – az új „párkányok” és „vízszintesek” – nem követik az eredeti fődemosztást, hanem a parapetekhez illeszkednek. Az így alakult geometria viszont bizonytalan és trehány. Leginkább azért, mert az ég felé rövidülő perspektívát épp megszokná a szem, amikor a felső szinti nagylamellák felborítják az addigi képletet, és egy olyan felső hangsúlyt adnak a homlokzatnak, amelytől az végképp érthetetlen lesz. Ezek az arányok nem izgalmasak, netán jelentőségtelítettek, inkább csúnyák. A lamellák megkapó részlethatását ráadásul tovább korrumpálja az optikai illúzió, amely ez eredeti ablakosztás szemöldökvonalával csalja meg a szemet. Ennek eredményeként – biztos az én szemem rossz, de sokunké az – úgy tűnik, hogy semmi sem stimmel, semmi sem klappol. A negyedik lamellaszint ugyanis alacsonyabbnak hat az alatta lévő háromnál – tudom, hogy nem az –, vélhetően azért, mert a szem ekképp korrigálja a felette érkező nagyszint optikai hatását.

04

A tervezők által elképzelt geometriai ritmus – a-bbbb-c-d – nemhogy a rajzokon, de már leírva sem működik, helyszínen pedig végképp rögtönzöttnek hat. Nem utolsósorban azért, mert a felfelé konzolosan kilépdelő üvegsík és a lamellaszor között csökkenő mélység tovább kuszálja az érzetet. Az eredeti házon ez azért nem okozott problémát, mert az egyébként is haptikus-taktilis homlokzat a mélyebb önárnyékok miatt alul nehezebbnek tűnt.

—Miközben tehát a lamellaszor a homlokzathoz igazít, aközben mégsem különbözteti meg a szinteket. Miközben új szinteket sugall, aközben mégsem illeszkedik a szomszédokhoz, de a tágabb geometriai karakterhez sem. Miközben arányokkal manipulál és környezeti kontextusokat keres, aközben felfüggeszti erőfeszítéseinek eredményét azzal, hogy olyan eszközzel homogenizál, amelynek igencsak kérdéses a szavatossága.

—Az eredeti Daewoo-architektúra – a képek és az emlékeim szerint – szellemesen balanszírozott a lyukfalas és a függönyfalas elrendezések között, tőkésülként pedig – ahogy az árnyékok kapcsán erre utaltam – a tektonikus, elnehezített rácsmotívumot fogta hadra. Nem kell, hogy tessen, de logikus rendszer volt.

—A lamellák viszont egyneműsítették ezt a hatást és trivializálták a szemantikát. Hogy tudniillik ez egy iroda. Történt mindez egy olyan történeti hagyomány közepén, amely – és erről is volt már szó – soh'sem akarta úgy architektúrával egyértelműsíteni a használat mibenlétét, ahogy ezt később a modernnek tették. Azzal viszont, hogy tömör szilikátfelületek kaptak olyan árnyékolást, amely jobb szereti maga alatt a függönyfalat, egy vedlett epidermisz került a házra, amely egyben börtönbe is zárta az

08

épületet – szomorúan emlékeztetve a Corvin Áruház 1972-es elburkolására.

FOLYTASSUK A HOMLOKZAT PESTISÉGÉVEL

—Gulyás Levente jól rekonstruálja a homlokzat pestiségével kapcsolatos szándékokat; szavaiban azonban Kalmár László hangzik, amikor a környező 19. századi házak homlokzati ritmusán belül a horizontalitás és a vertikális hierarchiájáról ír. A tervezők úgy ítélték, hogy a Daweoo-ház esetében a függőlegesek domináltak, javaslatuk vejele ezért a vízszinteseket akarta helyzetbe hozni. [13] Egyfelől – és most nem Gulyással, hanem a tervezőkkel perelek – egy eklektikus homlokzat nem egyszerűsíthető pusztán két irány problémájára, vagy ha igen, akkor annak ez az eredménye. Az eklektikus homlokzat forszát ugyanis nem a dimenziók jelentik, hanem a fal önállóodása, tömbszerűsége. A tömegként függetlenedő fal legnagyobb újtása, hogy úgy tömörít építészeti elemeket önmaga sikyszerűségébe, hogy közben megőrzi a tektonikai súlyokat és a térláttató képességet. Az eklektikus homlokzat csodája – megjegyzem, a klasszicizmussal kezdve –, hogy miközben látszólag kétdimenziós entitásként válik autonómmá, azon mégis érzékletes alak- és minőség-sűrítmenyként jelenik meg a klasszika teljes elemkészlete. Az Atrinova-maszk viszont a pesti homlokzatrendszereknek ezt az alapvető minőségét annullálva lóg a ház előtt. A záró párkány pozíciójában (?) képzett magas-lamella szintre a fentiek miatt sincsenek szavaim. Hacsak annyi nem, hogy buta, csúnya és fejnehéz – de erről már szoltam.

NÉZZÜK A MINŐSÉGET

—Mint ismert, a beruházás végső löketét az adta, hogy 2019-ben elkezdtek megadni magukat a homlokzati gránitlapokat tartó kampók. Tényleg kétségbeejtő, hogy egy alig húszéves ház elkezd szétesni. (Abba pedig bele sem merek gondolni, mi lesz azzal a szeméthalmommal, amit a radar alatt hánytak össze országszerte még csapnivalónak is rossz tervek alapján az elmúlt tíz évben.) Az Atrinova esetében viszont elvárható lenne, hogy az új változat kivitelezési minősége és anyaghasználati integritása meghaladja az előzőét. Nem így történt. A sarokra állva elsomorító, ahogy a bádogozás vetett árnyékai kirajzolják az új párkányok egyenetlenségét, görbeségét, a lamellatartó szerkezetet eldobozoló szálcement és mechanikus rögzítése pedig mérhetetlenül kisszerű. Elhiszem, hogy erről nem az építészek tehettek, nem véletlenül tartom a kapitalista realizmus eldobható árujának ezt a homlokzatot. Is.

—Van egy nagyon tanulságos nézet, amely az új és a régi előcsarnokot elválasztó üvegfal mellett tárul fel. Balra pilantva – megengedem – túlzó és tobzódó, de az építészeti mint olyan lehetőségeit habzsoló gránitburkolat, jobbra fehér öntött padló. Balra a derűlátás tanúságaként kőmintázat és oszlopfő, jobbra a fehér szövetek letapadt unalma. Mintha egy vidéki kultúrház akusztikai felújítását végezték volna minimál pénzből. És ebben a kisszerű előtérben, mint kutya farkán vitézkötés, áll egy öröklött Barcelona-garnitúra – mondom, az öntött műanyag padlón –, meg

ékeskedik egy zöldfal. Mert mindkettő kell. Előbbi, hogy egyértelműsítse: modernnek vagyunk, a másik meg, hogy zöldek. A posztmodernből ismert szemantikai üzengetés ez, venturis „dekorációk” ama bizonyos „pajtán”. Nem jobb vagy rosszabb, számomra viszont feltétlenül sekélyesebb és kisszerűbb, mint az eredeti előcsarnok csattogó, koracél-rácsostartós grandeurje. Tudom, hogy a padlóról, Miesről, meg a zöld falról nem az építészek tehetnek. Ezért tartom még mindig ezt az egészet a kapitalista realizmus eldobható termékének.

—Eskü, sír a szívem, amikor az árnyékolók ugyancsak venturis dekorációjára gondolok. Az Atrinova tervezői mintarajzkönyvből emeltek át egy kis motívumot az üveglamellák díszítésére, megidézve a budapesti építkezések eklektikus-neoreneszánsz stílusát. A pixelnyi minta kétféle sűrűségben került a lamellákra az ablakosztásoktól függően. [14] Irgalmatlan munka és energia lehetett ezt megtervezni, konzignálni, kézben tartani, viszont – Janesch Péterrel szólva – a hatásról kellene beszélni, az pedig ebben a léptékben és méretben elenyésző. Egyszerűen nem számít. Ami számít, az az, hogy befigyelt a körúton a „Váci út”, vagy ha eddig is ott volt, akkor nem sikerült onnan kitessekélni, csak még inkább becövekelt.

ABSZTRAKT REGIONALIZMUS

—Érdekes lenne megírni Magyarországon az ígéretek történetét. Azokét az építészekét, akik a szakmagyakorlás vastartalékainak számítottak, olyan aranyfedezetek, amelyről azt reméltük, mihamarabb beváltják majd a megbízók és a politikusok. Skardelli György életműve jó példa arra, hogy egy látványos siker után miképp csendesedik el a pálya, hogy közel egy évtizednyi szünet után hatalmas crescendóval zárjon le egy alkotói ívet. Hasonlóképp tanulságos Sugár Péter életútja, aki legalább kétszer indult nulláról az elmúlt húsz évben, míg 2022-re a Prima Primissima-díjig jutott. Ezekkel a történetekkel a háttérben tűnik különösen fájdalmas torzónak Janesch Péter és Karácsony Tamás életműve, hogy eddig beváltatlan aranyfedezetről is beszéljek.

—Meggyőződés, hogy Kalmár László és Zsuffa Zsolt a kortárs magyar építészeti afféle tartalékai, akiket jó lenne már pénzzé tenni. Meggyőződés, hogy családi-ház-építészetről DLA-dolgozatok fognak születni, hogy valaki remekbe szabott kisközép-épületeiken keresztül fogja előbb-utóbb teoretizálni az általuk képviselt absztrakt regionalizmust. Azt gondolom, hogy egyáltalán nem állunk jól ma az építészeti termelés területén, és azt is, hogy véget ért a covidig tartó, évtizedes építészeti aranykor. Irgalmatlan szükség lenne arra, hogy középületeken keresztül jelenjenek meg azok a vegytiszta állítások, amelyekre ez a két alkotó építészeti suk-sükölés nélkül képes.

—Van úgy azonban, hogy temérdek jó szándék, tehetség és műszaki alázat mellett mennek félre a dolgok. Van úgy, hogy remek építészektől születik rossz megoldás. A most olvasott szöveggel ennek anatómiáját kívántam bemutatni. Amúgy pedig tényleg elég a lamellából.

09

07
10

10

10 Egy korszak emléke: a részben még látható Daewoo előcsarnok a maga habos-optimista tobzódásával

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Esterházy, Péter: *Egy kékhárisnya följegyzéseiből*, Magvető, Budapest 1994, p 316.
- [2] Friderikusz: „Esterházy Péter, író, 2014”, *Friderikusz Archiv 15* [YouTube-video], hozzáférhető: <<https://www.youtube.com/watch?v=РАНJhdt76E>> [utolsó belépés 2024-05-02].
- [3] Janáky, István: „Levelek Árkádiából”, *Építészfórum* [online], 2011-11-16, <<https://epiteszforum.hu/levelek-arkadiabol>> [utolsó belépés 2024-05-02].
- [4] Pesti, Monika: „Üdítően friss – Megújultak az Atrínova irodaház homlokzatai és közösségi terei – Kalmár László, Zsuffa Zsolt DLA (Zsuffa és Kalmár Építész Műterem)”, *Octagon*, Vol 177, No 5, (2022), pp 88–93.
- [5] Gulyás, Levente: „A közelmúlt továbbírása: Az Atrínova irodaház”, *Építészfórum* [online], 2022-09-05, <<https://epiteszforum.hu/a-kozelmult-tovabbirasa-az-atrinova-irodahaz>> [utolsó belépés 2024-05-02].
- [6] Kiss, Tamás: „Új rétegek, Atrínova irodaház, Budapest”, *Régi-Új Magyar Építőművészet*, Vol 22, No 6 (2022), pp 32–35.
- [7] Ferencz, Marcel - Wesselényi-Garay Andor: „BorderLINE Architecture”, 12th Architecture Exhibition – La Biennale di Venezia, Hungarian Pavilion 29 August 2010 – 21 November 2010, 21 (ex cat) Műcsarnok – Kunsthalle, Budapest 2010.
- [8] Ferencz, Marcel - Wesselényi-Garay Andor: BorderLINE Architecture – Munkanapló / Working Diary, 12th Architecture Exhibition – La Biennale di Venezia, Hungarian Pavilion 29 August 2010 – 21 November 2010, 21 (ex cat), Műcsarnok – Kunsthalle, Budapest 2010.
- [9] Rauschenberg, Robert: „Among Friends, Robert Rauschenberg with Willem de Kooning and Jasper Johns”, *Erased de Kooning Drawing*, 1953, hozzáférhető: <<https://www.moma.org/audio/playlist/40/642>> [utolsó belépés 2024-05-02].
- [10] Martos, Gábor: *Ilyet én is tudok, Sokmillió művek kalapács alatt*, Typotex, Budapest 2018, p 79–80.
- [11] Hopkins, Owen - McKellar, Erin (eds): *Multiform: Architecture in an Age of Transition*, John Wiley & Sons Inc, 2021.
- [12] Fisher, Mark: *Capitasit Realism*, Zer0 Books, London 2009.
- [13] Gulyás, Levente: „A közelmúlt továbbírása: Az Atrínova irodaház”, *Építészfórum* [online], 2022-09-05, hozzáférhető: <<https://epiteszforum.hu/a-kozelmult-tovabbirasa-az-atrinova-irodahaz>>, [utolsó belépés 2024-05-02].
- [14] Pesti, Monika: „Üdítően friss – Megújultak az Atrínova irodaház homlokzatai és közösségi terei – Kalmár László, Zsuffa Zsolt DLA (Zsuffa és Kalmár Építész Műterem)”, *Octagon*, Vol 177, No 5, (2022), pp 88–93.

ÉPÍTÉSZET: Balázs Marcell, Kalmár László, Kronavetter Péter, Pelle Zita, Vass Réka, Zsuffa Zsolt | STATIKA: Jámbrik Csaba | GÉPÉSZET: Fejes Tamás | ÉPÜLETVILLAGOSSÁG: Sándor Dávid | TŰZVÉDELEM: Decsi György | AKADÁLYMENTESÍTÉS: Kormányos Anna